

ปลาจีน

เผยแพร่โดย งานเอกสารดำเนินงาน ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
กองส่งเสริมการประมง กรมประมง
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สารบัญ

- ❖ แหล่งกำเนิด
- ❖ ลักษณะทั่วไป
- ❖ การเพาะพันธุ์ผสมเทียมปลาจีน
- ❖ การอนุบาลลูกปลา
- ❖ การจัดการบ่อเลี้ยง
- ❖ การเลี้ยงปลาขนาดตลาด
- ❖ การจับและลำเลียงปลาเล็ก
- ❖ การป้องกัน
- ❖ ข้อควรพึงระวังเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาจีน
- ❖ การจำหน่าย
- ❖ แนวโน้มการเลี้ยงปลาจีนในอนาคต

คำนำ

ปลาจีนเป็นชื่อที่ใช้เรียกปลา 3 ชนิด คือ ปลาเฉาหรือเฉาฮื้อหรือปลากินหญ้า ปลาลิ้นหรือลิ้นฮื้อหรือปลาเกล็ดเงิน และปลาซงหรือซ่งฮื้อหรือปลาหัวโต ปลาทั้งสามชนิดนี้เป็นปลาที่นำเข้ามาจากประเทศจีน เมื่อนำมาเลี้ยงในประเทศไทยพบว่าปลาทั้ง 3 ชนิดนี้เจริญเติบโตได้ดี

โดยเฉพาะเลี้ยงในบ่อที่มีขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตามปลาจะไม่วางไข่ในบ่อเลี้ยง จึงจำเป็นต้องเพาะพันธุ์ โดยวิธีการฉีดฮอร์โมนผสมเทียม

แหล่งกำเนิด

ปลาจีนมีถิ่นกำเนิดอยู่ในภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศจีนแถบลุ่มแม่น้ำแยงซี

ลักษณะทั่วไป

ในบรรดาปลาจีนทั้ง 3 ชนิดนี้ ปลาลิ้นและปลาชิ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากที่สุด จะสังเกตเห็นความแตกต่างได้จากลักษณะของหัว ซึ่งปลาชิ่งมีหัวค่อนข้างโตเมื่อเทียบกับลำตัว จึงมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า ปลาหัวโต (Big head Carp) ไม่มีสันบริเวณท้อง ตรงกันข้ามกับปลาลิ้น ซึ่งมีหัวขนาดเล็กกว่า และมีสันแหลมบริเวณท้อง ปลาทั้งสองชนิดนี้มีเกล็ดสีเงินแวววาว แต่บางครั้งเกล็ดของปลาซึ่งจะมีสีดำเป็นจุดอยู่บนเกล็ดบางส่วน สำหรับปลาเจ้านั้นมีเกล็ดขนาดใหญ่ นอกจากนั้นลำตัวยังกลมและยาวมากกว่า ส่วนหลังมีสีดำ น้ำตาล ส่วนท้องขาว

ปลาเกล็ดเงิน (ปลาลิ้น) (Silver carp) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Hypophthalmichthys molitrix* (Cuv.&Val) ส่วนหัวมีขนาดปานกลาง ปากเขี้ยวเล็กน้อยอยู่ปลายสุดของส่วนหัว ขากรรไกรล่างเฉียงขึ้นมาเล็กน้อย ตาค่อนข้างเล็กและอยู่ใต้แนวระดับกึ่งกลางลำตัว ส่วนหนึ่งของเหงือกไม่เชื่อมสนิทกับแก้มส่วนล่าง มีอวัยวะ Super branchial อยู่ ซึ่งกรองเหงือกติดต่อกันเหมือนตะแกรง ที่ลักษณะคล้ายฟองน้ำ ฟันที่คอหอยมีข้างละแถว ๆ ละ 4 ซี่ พื้นหน้าตัดของฟันแบนเป็นร่องละเอียด ครีบหลังมีก้านครีบเดี่ยว 3 ก้าน และก้านครีบแขนง 7 ก้าน ครีบกันมีก้านครีบเดี่ยว 3 ก้านและก้านครีบแขนง 11-14 ก้าน ครีบอกมีก้านครีบเดี่ยว 1 ก้าน และก้านครีบแขนง 17 ก้าน ครีบท้องมีก้านครีบเดี่ยว 1 ก้าน และก้านครีบแขนง 8 ก้าน เกล็ดบนเส้นข้างลำตัวมี 110-123 เกล็ด ลำตัวรูปกระสวยแบนข้าง ส่วนท้องเป็นสันยาวจากอกถึงรูกัน ลำตัวส่วนหลังสีดำ เทา ส่วนอื่น ๆ สีเงิน

ภาพที่ 1 ปลาเกล็ดเงินหรือปลาลิ้น (Silver carp)

ปลาหัวโต (ปลาชิ่ง) (Bighead carp) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Aristichthys nobilis* (Richardson) ส่วนหัวมีความยาวประมาณ 1 ใน 3 ของลำตัวปากอยู่ปลายสูงสุด และเขี้ยวขึ้นข้างบน ขากรรไกรล่างเฉียงขึ้นข้างบนเล็กน้อย ตาค่อนข้างเล็กอยู่ต่ำเยื้องมาทางส่วนหน้า ซึ่งกรองเหงือกดีและมีขนาดเล็ก แต่ไม่ติดกัน ที่คอหอยมีฟันข้างละแถว ๆ ละ 4 ซี่ พื้นหน้าตัดของฟันแบนและเรียบ ครีบบนหลังมีก้านครีบเดี่ยว 3 ก้านและก้านครีบแขนง 7 ก้าน ครีบกันมีก้านครีบเดี่ยว 3 ก้าน และก้านครีบแขนง 11-14 ก้าน ครีบอกมีก้านครีบเดี่ยว 1 ก้าน และก้านครีบแขนง 17 ก้าน ครีบท้องมีก้านครีบเดี่ยว 1 ก้าน และก้านครีบแขนง 8 ก้าน เกล็ดเล็กที่เส้นข้างลำตัว มี 95-105 เกล็ด ลำตัวรูปกระสวย

ส่วนท้องเป็นสัน ตั้งแต่ครีบท้องถึงครีบกัน หางแบนข้างและเป็นสัน ส่วนหลังจะมีสีดำและจุดดำบางแห่งท้องเหลือง

ภาพที่ 2 ปลาหัวโตหรือปลาชัง (Bighead carp)

ปลากินหญ้า (ปลาเฉา) (Grass carp) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Ctenopharyngodon idellus* (Cuv.& Val) ส่วนหัวค่อนข้างแบน ปากอยู่ปลายสุดเฉียงขึ้นเล็กน้อย ขากรรไกรล่างสั้นกว่าขากรรไกรบน ตาเล็ก สีเหลืองติดต่อกับแก้ม สีกรองเหลืองหางและสัน ฟันที่หอยมีอยู่ 7 แถว คล้ายหวี ข้างซ้ายมี 2-5 ซี่ ข้างขวามี 2-4 ซี่ ครีบหลังสั้น มีก้านครีบเดี่ยว 3 ก้าน และก้านครีบแขนง 7 ก้าน ครีบกันมีก้านครีบเดี่ยว 3 ก้าน และก้านครีบแขนง 8 ก้าน ครีบอกมีก้านครีบเดี่ยว 2 ก้าน ก้านครีบแขนง 14 ก้าน ครีบท้องมีก้านครีบเดี่ยว 1 ก้าน และก้านครีบแขนง 8 ก้าน เกล็ดขนาดใหญ่บริเวณข้างลำตัว 34-35 เกล็ด ลำตัวรูปกระสวยคล้ายทรงกระบอก หางแบนข้าง ส่วนหลังมีสีดำ น้ำตาล ท้องมีขาว

ภาพที่ 3 ปลากินหญ้าหรือปลาเฉา (Grass carp)

การเพาะพันธุ์ผสมเทียมปลาจีน

1. การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ ควรเลี้ยงในบ่อดินขนาดประมาณ 800 ตารางเมตร ขึ้นไป ปลาจีนทั้ง 3 ชนิดนี้ สามารถปล่อยรวมกันได้ ในอัตรา 50-80 ตัว/ไร่ (ปลาขนาด 2-3 กก.) ในเรื่องอาหารนั้น ควรเตรียมอาหารธรรมชาติ โดยใส่ปุ๋ยคอก 250 กก./ไร่ ประมาณ 5-7 วัน น้ำจะเขียว เมื่อเลี้ยงไปสักระยะหนึ่งน้ำจะเริ่มจาง ก็เติมปุ๋ยคอกในอัตราครึ่งหนึ่งของที่ใส่ครั้งแรก สำหรับปลาเฉานั้นควรให้ข้าวเปลือกงอกเป็นอาหารเสริม อย่างไรก็ตามเพื่อความสะดวกอาจให้อาหารเม็ดสำหรับปลากินพืชในอัตรา 1-2 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักตัวก็ได้ ในระหว่างการเลี้ยงควรมีการถ่ายเทน้ำ (หรือเติมน้ำ) เข้าบ่อ 3-4 ครั้ง/เดือน โดยเฉพาะในช่วง 1-2 เดือน ก่อนฤดูการเพาะพันธุ์สำหรับอายุแม่ปลานั้นแม่ปลาที่มีอายุประมาณ 1-2 ปี จะให้ไข่ที่มีคุณภาพดี

2. การคัดพ่อแม่พันธุ์ เพื่อความสะดวกและเข้าใจง่ายจะแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างเพศของปลาลิ้น , ปลาชัง และปลาเฉา

ชนิด	ลักษณะของปลาเพศผู้	ลักษณะของปลาเพศเมีย
ปลาลิ้น	1. ก้านครีบหูส่วนใหญ่มีปุ่มสาก เมื่อลูบดูจะรู้สึกสากมือ 2. ท้องแฟบ เมื่อรีดเบา ๆ บริเวณช่องเพศ จะมีน้ำเชื้อที่ขาวขุ่น	1. ครีบหูมีปุ่มสากเฉพาะก้านครีบ บริเวณของครีบเท่านั้น ก้านครีบอื่น ๆ เรียบ 2. ท้องอูมเป่ง ช่องเพศและทวารหนักมีสีแดงเรื่อ ๆ

ชนิด	ลักษณะของปลาเพศผู้	ลักษณะของปลาเพศเมีย
ปลาชิ่ง	<ol style="list-style-type: none"> ก้านครีบทูส่วนใหญ่มีปุ่มสากเมื่อลูบดู จะรู้สึกสากมือและกระดูกปิดเหงือกในปลาที่โตเต็มวัยจะสากมือ ท้องแฟบเมื่อรีดดูเบา ๆ บริเวณช่องเพศ จะมีน้ำเชื้อสีขาวขุ่นไหลออก 	<ol style="list-style-type: none"> ครีบทูไม่มีปุ่มสาก เช่นเดียวกับกระดูกปิดเหงือกและหัว ช่องเพศและทวารหนักพองมีสีแดงเรื่อ ๆ
ปลาเงา	<ol style="list-style-type: none"> ระหว่างฤดูกลาวางไข่ครีบทูด้านบนจะมีปุ่มสากเช่นเดียวกับกระดูกปิดเหงือกบริเวณหัว ปุ่มเหล่านี้จะพบชัดเจนในน้ำเชื้อเจริญดี เมื่อรีดดูเบา ๆ บริเวณช่องเพศ จะมีน้ำเชื้อสีขาวขุ่นไหลออกมา 	<ol style="list-style-type: none"> มีปุ่มสากเกิดขึ้นเล็กน้อยบริเวณส่วนบนของครีบทู แต่บริเวณกระดูกปิดเหงือกและหัวด้านบนไม่มีปุ่มสาก ท้องอูมเป่ง จะนึ่ม

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบลักษณะเพศของปลาชิ่ง

ภาพที่ 5 เปรียบเทียบลักษณะเพศของปลาเงา

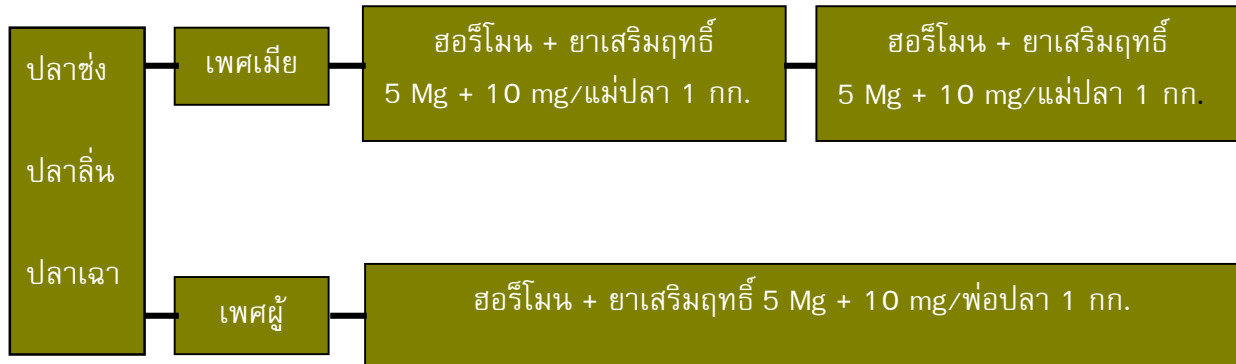
ก่อนที่จะตัดพ่อแม่พันธุ์ต้องงดให้อาหาร 1 วัน เพื่อสามารถสังเกตท้องปลาได้แน่นอน ในกรณีที่เลี้ยงโดยการใส่ปุ๋ยคอกนำพ่อแม่ปลามาขังไว้ในบ่อพักก่อนการตัด ประมาณ 5-6 ชั่วโมง แม่ปลาที่มีไข่แก่จัดสังเกตได้จากส่วนท้องอูมเป่ง ผนังท้องบาง จับดูรู้สึกนึ่มหยุ่นมือ ช่องเพศและช่องทวารหนักบวมพองมีสีแดงเรื่อ ๆ สำหรับปลาเพศผู้ไม่ค่อยมีปัญหามากนัก อาจจะรอนรีดน้ำเชื้อดูเล็กน้อยหากมีน้ำเชื้อมีสีขาวขุ่นหยุดลงน้ำแล้วกระจายดีก็ใช้ได้ แต่หากน้ำเชื้อค่อนข้างใสมีสีอมเหลืองหรืออมชมพูหยุดลงน้ำและกระจายไม่สม่ำเสมอไม่ควรนำตัวผู้นั้นมาผสมเทียม

3. การฉีดฮอร์โมน

ในการเพาะพันธุ์ปลาจีนนั้น ในอดีตนิยมใช้ต่อมใต้สมองร่วมกับ HCG แต่ในปัจจุบันนิยมใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์ LHRH-a ร่วมกับยาเสริมฤทธิ์ Dompericone โดยอัตราฉีดพอสรุปดังนี้

เข็มที่ 1

เข็มที่ 2

ระหว่างเข็มที่ 1 กับเข็มที่ 2 เว้นระยะ 6 ชั่วโมง หลังจากฉีดเข็มที่ 2 แล้วจะผสมเทียมได้ภายในเวลา 4-9 ชั่วโมง

ภาพที่ 6 การฉีดฮอร์โมนในการเพาะพันธุ์ปลาจีน

4. การผสมพันธุ์

เมื่อได้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง หลังจากการฉีดแม่ปลาควรเริ่มสังเกตอาการของแม่ปลา เมื่อแม่ปลามีอาการกระวนกระวายผิดปกติ ว่ายน้ำไปมาอย่างรุนแรง ควรตรวจสอบแม่ปลาโดยใช้เปลผ้า ตักแม่ปลาขึ้นมาตรวจสอบ เมื่อพบว่าไข่ไหลพุ่งออกมาอย่างง่ายดาย ก็ให้นำมารีดและทำการผสมเทียมกับน้ำเชื้อปลาตัวผู้

ภาพที่ 7 การรีดไข่เพื่อผสมเทียม

